כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת צו ■ "שבת הגדול" ■ ט' ניסן ה'תש"ע ■ 24.03.2010 ■ גליון מס' 63

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

חוק וסדר
כך עורכים ליל סדר
"וישב משה אל ה' ויאמר: ה' למה הרעת לעם הזה למה זה שלחתני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך"...
המשך בעמ' 4

שו"ת חורף
שאלה: האם עליו לבדוק החמץ? מה עליו לעשות אם ייתקל בחמץ בחדר?...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
זכרונות מליל הסדר תש"ה במחנה ברגן בלזן
כל מי שהיה ב"מחנה הכוכבים" בברגן בלזן זוכר לטובה את "זקן היהודים" (JUDENAELTESTE) במחנה, יוסף (יוּפּ) וייס ז"ל...
המשך בעמ' 2

שביבים
■ כנגד ארבעה שצריכים להודות
■ ארבע כוסות/ההסברים הפחות ידועים
■ "הרי רצית..."
■ המפתח שנעלם
■ קריעת ים סוף/שביעי של פסח
■ הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מתיר והגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל אוסר
המשך בעמ' 5

דף הכנה הלכתי
לליל הסדר-פסח תש"ע
המשך בעמ' 7

האמונה המתחדשת

(פורסם על ידי החתומים מטה לקראת שבת הגדול
ב"דף קשר" של ישיבת הר עציון בניסן התשנ"א, גיליון מס' 277)

במה מתייחדת שבת זו שלפני פסח שקרויה היא "שבת הגדול"? מדוע נקבעה עבורה הפטרה מיוחדת? מה לה לשבת זו ולהפטרה ממלאכי, העוסקת בנטישת העם את ה', בפורענות שתבוא עליהם בשל כך ובשכר שינתן לשומרי הברית?

כפי שניתן להבחין, בעם ישראל מסתמנת תופעה, אשר ראשיתה כבר בימי משה, ראשון הנביאים, ואשר ממשיכה גם עד תקופתו של האחרון שבהם - מלאכי. בתקופות מסויימות, עם ישראל נוטש את ה', שוכח הוא את א-להיו. לעיתים הדבר נובע מחמת קשיי החיים ומחמת המגע עם אמונות אחרות, כבימי משה, ולעיתים נובע הדבר, כבימי מלאכי, מהתרופפות רוחנית פנימית בעם, הרואה שלרשעים, עושי העוולה והחוטאים, לא באה רעה.

במצב כזה יכול היה הקב"ה ליטוש את עמו ולמדוד כמידה שמדדו לו הם. אך אין ה' עוזב את עמו ונחלתו, אלא שולח להם נביא אשר יחזירם אליו ולאמונתו. כך בימי משה וכך כהבטחת מלאכי. אך מעשי עליון אינם מספיקים ונצרכת התעוררות מלמטה, מצד העם, כשכאן תיתכן הסכנה שהעם ישכח לחלוטין את א-להיו, ודברי הנביא לא יועילו.

ואמנם כאן אנו רואים את ייחודו של עם ישראל. כך, בימי משה, על אף היותו משוקע במ"ט שערי טומאה, מתעורר העם למשמע דברי שליח ה'. זיק האמונה ניצת מחדש בשבת זו שלפני פסח, עם קיום המצווה הראשונה: "בעשור לחדש הזה ויקחו להם' יום שבת היה, ולפי שעשו בו ישראל מצווה ראשונה כגון מקח הפסח בעשור, נקרא שבת הגדול" (חזקוני, שמות, י"ב, ג).

שבת זו מיוחדת היא באמונה המתחדשת שהתגלתה בה, רומזת היא על היות פסח לא רק חג הגאולה אלא אף סמל לאותו זיק אמונה הטמון בעם ישראל.

"הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא... והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם..." (מלאכי, ג', כג).

שבת שלום

■ **איל אורבך קובי גניזי**

קדש

דברים שכתב בעל "שם משמואל", הלוא הוא כ"ק רבי שמואל מסוכטשוב, בנו של שר התורה, רבי אברהם מסוכטשוב מחבר הספרים "אגלי טל" ו"אבני נזר". וראה הגדה לפסח עם פירוש "שם משמואל".

❋

כבר אמרנו שקדש הוא לשון הזמנה, מלשון הקדיש קרואיו (צפניה א' ט"ז), וכן אני צויתי למקדשי (ישעיהו י"ג ג'). ונראה להוסיף בזה דברים עפ"י מאמר הכתוב: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך לא יחסר" (קהלת), ומדלא קאמר אל תחסר בלשון ציווי ונוכח, משמע שזה יהיה ממילא. והיינו, כי מחשבה דיבור ומעשה הם שלושה לבושי הנפש, שאף המחשבה היא רק לבוש שהנפש מתלבשת בו, ועדיין אינו נוגע תוך הנפש אלא רוחף מלמעלה. ודבר הנוגע לעצם הנפש הוא ההתפעלות

ורגש הנפש, וכאשר האדם איננו מתפעל בעבודתו ובתורתו, עדיין היא מבחוץ, אך זהו מתנת השם יתברך ואינו מסור ביד האדם. ויש יגע ואינו מוצא. וכאשר שלושה הלבושים האלה מתטהרים ומתלבנים שזהו דבר המסור ביד כל אדם - אז ממילא שורה עליהם אור אלוקי, ואז הנפש מתפעמת ומתרגשת. וכמאמר הכוזרי, שהעניין האלוקי חל על כל מקום שמצא מוכן לו. וזה: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" היינו מחשבה, דיבור ומעשה. הם הם בגדי הנפש, ואז ממילא יחול על ראשו האור האלוקי, וזה מכונה "שמן ראש", כמו שכתוב: "שמן ראש אל יני ראשי" (תהלים קמ"א ה'). והנה, בליל פסח חל על כל ישראל רגש קודש ומתפעל באהבה יותר מכפי הראוי לו, וכימי צאתנו ממצרים שהיו ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה ומכל מקום נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם. אך מכל מקום עשו זימון והכנה: דם פסח ודם מילה. כן בכל שנה כשמתעורר העניין האלוקי לחול על ראש ישראל, צריכים לכל הפחות להיות מוכנים במחשבה דיבור ומעשה, כמו שכתוב: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" (ואולי לרמוז זה אנו לובשים הקיטל), ואז ממילא תבוא הארה אלוקית בלב ישראל, שמכונה "שמן הטוב" ויתקיים "שמן על ראשך על יחסר", יותר ויותר מכפי הראוי, דרך דילוג וקפיצה (פסח).

ולפי האמור יש לומר, הא דהתורה קוראה להחג חג המצות, וישראל קוראין חג הפסח, שכבר דיברו בו רבותינו ז"ל. דהנה בזוהר הקדוש כתוב שמצה היא לשון מריבה, והיינו, שעושה מריבה עם היצר הרע, וכעניין מאמרם ז"ל לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע. ועל כן הקב"ה שומר ומצפה ומביט על ישראל שיגרשו מהם היצר הרע ממחשבה, דיבור ומעשה למען יערה רוח ממרום. וישראל שומרים ומצפים לעניין האלוקי שיחול עליהם דרך דילוג וקפיצה [פסח כנ"ל. על כן הקב"ה קוראהו חג המצות שזהו ביד ישראל וישראל חג הפסח שזהו ביד הקב"ה.

כבר אמרנו ש"קדש" מלשון הזמנה מלשון "הקדיש קרואיו", ויש לומר לגודל מעלת וקדושת היום אין בנו כוח לעורר ולמשוך עלינו את הקדושה, אך כימי צאתנו מארץ מצרים שהיו במ"ט שערי טומאה, ומכל מקום נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם בחסד גמור בלי אתערותא דלתתא, כן גם היום כל הארת יום טוב זה באה בחסד גמור אפילו למי שאינו כדאי. ומה עלינו לעשות? רק להזמין עצמנו להיות על כל פנים כלי מקבל. וכעניין שאמר הכתוב: אנכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו. כלומר, כמו שראית כשהוצאתיך מארץ מצרים כן גם עתה הרחב פיך להיות על כל פנים כלי ראוי לקבל ואז אמלאהו.

סיפור לשבת

זכרונות מליל הסדר תש"ה במחנה ברגן בלזן

{המובא להלן ראה אור בכתב העת התורני "המעין", ניסן תש"ע ואושר לפרסום ב"בסוד שיח" על ידי העורך, הרב יואל קטן שליט"א - שאול שיף}

כל מי שהיה ב"מחנה הכוכבים" בברגן בלזן זוכר לטובה את "זקן היהודים" (JUDENAELTESTE) במחנה, יוסף (יופ) וייס ז"ל. בניגוד ליהודים רבים אחרים שמילאו תפקידי הנהגה בגטאות ובמחנות - כלפיו מעולם לא היו טענות, ולא נשמעה עליו אף מילה רעה אחת. הוא היה דומה לשוטרי בני ישראל במצרים, שמסרו את נפשם למען אחיהם המשועבדים והנרדפים.

יוסף וייס היה אישיות מיוחדת. הוא היה אמיץ, בעל משמעת עצמית חזקה ובעל תודעת צדק מפותחת. למרות שבתוקף תפקידו הוא התחכך כל יום באנשי ה-SS - הוא נזהר "לשמור מרחק" מהם, ואף הקפיד לא להגיב לבדיחותיהם התפלות. הוא היה בעל כושר ארגון מעולה, חבר טוב, עניו, ידידותי ומאיר פנים כלפי כל מי שפנה אליו, ומעל הכל נשאר אנושי בתנאים התת-אנושיים ששררו במחנה. הוא נמנע מלהפיק רווח אישי מתפקידו וממעמדו, ומסר את נפשו באופן יוצא מן הכלל למען אחיו. יוסף וייס, שנולד בגרמניה בשנת תרנ"ג (1893) וגדל בבית מסורתי חם של תשעה ילדים, היה קשור מאוד למסורת היהודית, ושמר על הגאוה היהודית בכל מצב ובכל התנאים. אחרי עליית הנאצים לשלטון בתרצ"ג עברה משפחת וייס להולנד, ואחרי "ליל הבדולח" עזר וייס לעשרות ילדים יהודים לעבור את הגבול מגרמניה להולנד. שנה וחצי לאחר כיבוש הולנד ע"י הנאצים נעצר, ובטבת תש"ד הועבר לברגן בלזן.

כל אסירי המחנה זוכרים את יוסף וייס מהמסדרים היומיים האיומים, כאשר צעד על יד קצין ה-SS שפקד על המסדר. פעמים רבות נאלצו אלפי האסירים, וביניהם חולים וקשישים, לעמוד במשך שעות רבות על מגרש המסדרים בגלל טעות בספירה. במיסדר גם ניתנו מכות. כתב על כך אחי יונה ז"ל ("יסופר לדור" עמ' 114): "המפקד היום-יומי היה סיוט לאלפי אסירי המחנה. זכור לטוב מר יוסף (יופ) וייס, סגנו של ראש המחנה, שעשה מאמצים גדולים למצוא היכן הטעות בספירה". המאמצים האלו קיצרו את יסוריהם של האלפים, ואף הצילו חיי אדם.

המשך בעמוד הבא...

בימים האחרונים של המלחמה, במהלך הנסיעה ב"רכבת האבודה" שיצאה מברגן-בלזן לכיוון מזרח, חלה יוסף וייס אנושות בטיפוס. בכל זאת אחרי שחרור הרכבת ע"י הצבא הרוסי ע"י הכפר טרוביץ במזרח גרמניה הוא הסכים לקבל על עצמו שוב את ניהול העניינים, על אף חולשתו ועל אף פטירת אשתו האהובה. בן דודי ר' שלמה אברהמס סיפר שבטרוביץ ארגן וייס חלוקת אוכל מרכזית, ותורים ארוכים השתרכו כל יום בנקודת החלוקה. הוא, שלמה, קיבל אישור שלא לחכות בתור, בגלל שבבית בו התגורר כולם היו חולים - בהם אחי יונה ז"ל, ויבל"א אחי ברוך ואחותי בלה; אולם אחרי שגם הוא עצמו חלה - לא היה מי שיביא אוכל. אחרי יומיים מישהו בתחנת החלוקה הרגיש בזה ודיווח על כך ליוסף וייס, והוא מיהר להביא בעצמו מצרכי מזון לילדים היתומים החולים, למרות שהיה עדיין חולה וחלש.

גם הרבה יהודים שלא היו בברגן-בלזן מכירים טובה ליוסף וייס, בגלל שבזכות רשימת הנפטרים שניהל במחנה ועליה שמר הם יודעים את תאריך הפטירה של יקיריהם. וייס רשם לא רק את תאריך הפטירה, אלא גם את השעה!

שני בניו של וייס זכו להינצל: בן אחד שהיה עמו בברגן בלזן, ובן אחר שמצא מחבוא אצל גויים בהולנד. הוא התחתן בשנית עם אשה שבעלה נפטר בברגן-בלזן, אח"כ עלה עם משפחתו ארצה והתיישב בירושלים, ובמשך הזמן התמנה למזכיר אירגון הסוחרים בעיר. יוסף וייס נפטר בירושלים בשלהי שנת תשל"ו. תנצב"ה.

השמועה על האדם המיוחד הזה הגיעה גם לגרמניה, והיסטוריון-חוקר גרמני הגר בעיירה אוסקירכן (EUSKIRCHEN) במערב גרמניה, בה נולד וגדל וייס, כותב עליו עתה ספר. הוא הודיע לי שגם הוחלט לקרוא רחוב בעיירה על שמו - רח' JOSEPH JUPP WEISS.

לאחרונה נודע לי שבידי נכדתו של יוסף וייס, גב' עטרה דיין שמתגוררת במושב בן-נון הסמוך לשעלבים, נמצא קלסר גדול וכבד בו מרוכזים עשרות מאמרים, מכתבים ועדויות שכתב בחודשים הראשונים אחרי המלחמה. מצאתי בקלסר עדויות מפורטות על כל אחד מאנשי ה-SS שהיו במחנה, על ניסיונותיו הנואשים של וייס לבטל גזרות רעות ועונשים שרירותיים, ועל התנאים הנוראיים ששררו במחנה, במיוחד בחודשים האחרונים. לעדויות של יוסף וייס יש חשיבות מיוחדת בגלל שהוא היה היחיד מבין האסירים במחנה שלא סולק מתפקידו בהנהלת המחנה אחרי שיוזף קרמר, המפקד הידוע לשמצה של אושוויץ, מונה בחורף תש"ה למפקד המחנה.

בין השאר מצאתי בקלסר תיאור ארוך של ליל הסדר תש"ה במחנה ברגן-בלזן, לפני שישים וחמש שנה.

שמואל עמנואל

יוסף וייס ז"ל

"עליך לדבר הערב בכל הצריפים", כך אמרה לי אשתי כשבאתי לבקרה בערב פסח בבוקר בצריפה. "אך מה עלי לומר?", השבתי, "80% מהאסירים חולים ונמצאים בתשישות מוחלטת! אנו חיים עכשיו בהסגר, כמעט בלי לחם - מזה עשרה ימים אנו מקבלים לכל היותר חמישית מהמנות המגיעות לנו. על משהו למרוח על הלחם היבש אין מה לדבר. את הרי יודעת שדיברתי אל הציבור לקראת כל חג ויום טוב, ובחנוכה ופורים אף הכנו חגיגות לילדים, וכל אלו רוממו את נפשם של הצעירים והזקנים כאחד. את זוכרת איך בערב הראשון של חנוכה הודלקו נרות בצריפים וגם בכל החדרים של צריף החולים, צריף הזקנים וצריף היתומים. לא רק האורתודוכסים השתתפו בכך, אלא יהודים מכל הזרמים. זה היה סימן לכח ההישרדות ולרצון החיים של יהודים מעשרות ארצות, הדחוסים בצריפיהם בצורה בלתי אנושית באחד ממחנות הריכוז הנוראים בגרמניה. אך היום, כאשר צריך לומר 'כל דכפין יתי ויאכול' - מה אני יכול לומר? לא מָמי, זה קשה מדי. גם אני רק בן אדם. אין לנו כבר במחסנים אף מנת חירום כדי לתת תוספת כלשהי לחולים ולתשושים. אין יותר שום אספקה. אם אדבר, אצטרך לומר גם את הדברים הללו"! - "דווקא משום כך אתה חייב לדבר. דווקא המשפט הזה שאתה מצטט מההגדה צריך להיות הקו המנחה של דבריך"! כך השיבה לי אשתי בדרכה השקטה והמשכנעת-כתמיד. הסכמתי.

במשך הערב ביקרתי בכל הצריפים, ואמרתי כדברים הבאים: "אכן פרדוקס הוא לצטט עכשיו את המשפט מתוך ההגדה 'כל דכפין יתי ויאכול", כי כאן ההיפך הוא הנכון: כולנו רעבים, ואנו בהנהלת המחנה לא יכולים להוסיף לכם מאומה. מצב התזונה שלנו מדאיג ביותר. אין בידי לתת לכם לחם, רק במילים אני יכול לעודד אתכם: החזיקו מעמד בחמש הדקות האחרונות הללו, כי אלו הן באמת הדקות האחרונות! גם אם אין אנו קוראים עיתונים ואין אנו שומעים רדיו, אנו מרגישים בזה! אנו שייכם לאותו מיעוט של יהודי אירופה שאולי ישרדו אחרי רצח עמנו. עלינו להחזיק מעמד, כי עלינו להשתתף בקרוב בפעולות התחייה של העם היהודי. ראינו עמים רבים שנעלמו מן העולם, אך לנו, אחרי שתסתיים המלחמה הזאת שבה נפלו כה הרבה קרבנות, עוד תזרח השמש"!

חששתי בהתחלה לומר לאנשים את הדברים האלו; אך כאשר ראיתי עם כניסתי לצריפים שדולקים נרות ורבים משתדלים לקיים את ה'סדר' בקבוצות קטנות, הוקל לי. יכולתי לחוש שכולם חשבו בפנימיותם כמוני. חזרתי על נאומי זה עשר פעמים. כל פעם לאחר שסיימתי שמעתי דברי הסכמה, אצל האשכנזים "אומיין", ואצל הספרדים "אמן".

אותנו הזמינו לעשות את ה'סדר' עם הילדים בצריף היתומים. הופתעתי ביותר, והדבר ממלא אותי גם כעת בכותבי את הדברים גאוה, איך דאגו ה"אבא" וה"אמא" של היתומים, מר יהושע בירנבאום ואשתו, חרף כל ההשפלות והסבל, להכין לילדים 'סדר' על פי המסורת, עם כל ההסברים והקושיות והתשובות. אף קערת הפסח התאימה למנהג, אמנם עם תחליפים שונים במקום המצרכים המקוריים. מקומות הישיבה היו משני צדדים על ספסלים, ומשני הצדדים האחרים ישבו תשעים הילדים על הקומות התחתונות של המיטות בעלות שלוש הקומות. נוסף אלינו הוזמנו גם אלמנתו וילדיו של רב ראשי אחד ויתומיו של רב ראשי אחר שנפטרו מרעב לפני שבועות ספורים.

השירים זומרו; מעולם לא שמעתים יפים כל כך כפי שנשמעו בפי הילדים הללו. בסוף שרנו כולנו ביחד "לשנה הבאה בירושלים"! נרגשים עזבנו את בית הילדים, כדי לשוב חזרה אל המציאות. הייתי חייב ללכת למשרד כדי לערוך את רשימת השמות היומית של הנפטרים; היום מנתה הרשימה 596 שמות...

המשך בעמוד הבא...

* * *

כהשלמה לדברי מר וייס מובאים כאן דברים שסיפר ר' יונה עמנואל בערב פסח תשמ"ה, בדרשה שנשא בסעודת ברית המילה של נכדו, אהרן חנגאל, בנו של ר' מרדכי עמנואל. הסעודה נערכה בביתו של ר' יונה מוקדם בבוקר, כדי להספיק לסיימה לפני סוף זמן אכילת חמץ. את הדברים, אותם היא מספרת כל שנה בליל הסדר, העבירה אל הכתב בתו מרים וייטמן (וע"ע "יסופר לדור" עמ' 163). י"ק.

ר' יונה עמנואל זצ"ל

אני רוצה לספר את מה שאירע לי היום לפני ארבעים שנה. את סיפור אותו יום לא הייתי יכול לספר עד עתה. לא סיפרתי אותו לאשתי, לא סיפרתי אותו לילדי, לא סיפרתי אותו לאיש. לא יכולתי. לראשונה אני מרגיש עתה, בברית המילה של נכדי אהרן חנגאל נ"י, שאני יכול לספר את אשר אירע באותו היום.

באותו ערב פסח של שנת תש"ה יצאתי מוקדם בבוקר לעבודת הפרך במחנה ברגן בלזן, כפי שיצאתי בכל יום בשנתיים האחרונות. חזרתי בלילה, ליל חג הפסח, שבור ורצוץ, כפי שחזרתי שבור ורצוץ בכל ערב בשנתיים האחרונות. הייתי בן 19. אבי כבר לא היה בין החיים. אחי הבכור אלחנן כבר לא היה בין החיים. אחי הקטן שלום כבר לא היה בין החיים. אחותי הקטנה בתיה כבר לא הייתה בין החיים. מחנה ברגן בלזן לא היה מחנה השמדה אלא מחנה עבודה, ויהודים מתו מעבודת הפרך, מהקור הנורא, מרעב וממחלות. מאות רבות של יהודים מתו בתקופה זו בברגן בלזן מידי יום ביומו.

הלכתי לצריף של אמי, שהייתה חולה מאוד מאוד, התיישבתי לידה והתחלתי לומר את ההגדה. יין לא היה לנו. מצות לא היו לנו. גם לחם לא היה לנו. דבר אחד היה לנו, והרבה, הרבה, הרבה - מרור! הרבה הרבה מרור בלבי! אמרתי בלחש את ההגדה, כשאמי ספק שומעת ספק אינה שומעת את אשר אני קורא. אך כשהגעתי לברכת הגאולה ואמרתי את המילים "כן ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבניין עירך וששים בעבודתך" - הרגשתי שבפעם הראשונה אינני מאמין במה שאני אומר. מישהו מאיתנו כאן עוד יגיע למועדים ולרגלים אחרים? מישהו מאיתנו עוד יראה את ירושלים? מישהו מאיתנו עוד ישמח? פרצתי בבכי, ובאמצע הברכה הפסקתי את אמירת ההגדה...

לוּ יכולתי לתאר לעצמי באותו ליל סדר של שנת תש"ה שמץ ממה שמתרחש כאן היום, לוּ יכולתי לדמיין לעצמי שאזכה להגיע לארץ ישראל עם אחותי ושני אחי, שאזכה לחיות במדינה יהודית, שאזכה להקים משפחה, שאזכה לגדל שבעה ילדים, שאזכה להיות לאחר ארבעים שנה סנדק בברית המילה של נכדי בירושלים, לו יכולתי לדמיין לעצמי אך משהו מכל זה - אולי הייתי מצליח לסיים אז את קריאת ההגדה"...

■

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

כך עורכים ליל סדר

"וישב משה אל ה' ויאמר: ה' למה הרעת לעם הזה למה זה שלחתני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך". ויאמר ה' אל משה: "עתה תראה אשר אעשה לפרעה, כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו".

רבי הניך מאלכסנדר ז"ל הסביר פסוק זה על דרך המשל הבא:

יהודי פשוט, בור ועם הארץ מוחלט, ראה שהגיע חג הפסח, והוא אין לו צל של מושג כיצד עורכים את הסדר. חשב וחשב, שקל ושקל ובסופו של דבר נמלך בדעתו ומצא פתרון. ישלח הוא את זוגתו שתחי' ותלך אצל השכן, תתחקה אחר הליכותיו וילמד אף הוא כיצד עורכים סדר. מה שטוב לשכן טוב לי, חשב לעצמו.

לא התמהמה, חשב ועשה, דבר וקיים, פנה לאשתו ושלח אותה אל בית השכן לראות כיצד יעשה וילמד ממנו.

התקרבה האשה אל בית השכן, הציצה מבעד לחלון וראתה אותו מכה את אשתו מכות נמרצות.

חככה האשה בסוגיה רגע ושני רגעים, הבינה האשה כי כך עורכים ליל סדר וחששה לספר לבעלה, שמא יחליט אף הוא לערוך ליל סדר כהלכתו ויפליא בה מכותיו.

משחזרה לביתה ונשאלה מה ראתה, בחרה לשמור על זכות השתיקה ונצרה פיה.

הבעל חזר ודחק בה, ושאל מה ראתה והפציר בה לגלות כיצד עורכים ליל סדר אצל השכן, אך האשה בשלה. היא אך מלאה פיה מים וסירבה לגלות דבר מכל אשר ראתה.

בסופו של דבר ומשנואש הבעל לחלץ מאשתו דבר, בערה בו חמתו והוא החל מפליא בה מכות נמרצות. או אז משהבינה האשה כי כלתה הרעה, החלה לצעוק אל עבר בעלה "אם אתה יודע כיצד עורכים סדר, מדוע שלחת אותי אצל השכנים?"

הוא הדין, פרש ר' הניך את הפסוק:

"אומר משה רבינו בפני הקב"ה: "אם ידעת כי משאבוא אל פרעה לדבר בשמך ירע לעם הזה למה זה שלחתני? אם יש צורך כי פרעה ירע לעם ישראל קודם הגאולה, לא היה צורך בשרותי לשם כך".

■ הכותב הינו בעל משרד עורכי דין ברעננה

שו"ת חורף הרב שבתי יגל

שאלה: נתבקשתי על ידי מנוי מאנטוורפן היוצא לטיול למדינה אחרת בחול המועד וישהה בבתי מלון שאינם יהודים. האם עליו לבדוק החמץ? מה עליו לעשות אם ייתקל בחמץ בחדר? וכיצד הוא יכול להשתמש בפלטה החשמלית בפינת הבישול בחדר? שאלה דומה שאל תושב חיפה העומד לצאת לחו"ל עם משפחתו ורוב הזמן ישהה בקרוואן.

תשובה: אכן עליו לבדוק את חדרו מחמץ בברכה מיד בהגיעו למקום, במידה ונתקל בחמץ עליו לסלקו מרשותו.

ניתן להשתמש בפלטה החשמלית שבחדר אם יכסה אותה היטב ברדיד אלומיניום עבה, כמו כן בקרוואן ניתן להשתמש במשטחי המטבח (שיש וכדומה) ע"י כיסוי טוב, של רדיד אלומיניום או שעוונית וכדומה.

את השולחנות שבקרוואן או בחדר המלון שמשתמשים בהם לצורכי אכילה, יש לכסות גם כן.

חסח כשר ושמח!

שביבים / שאול שיף

כנגד ארבעה שצריכים להודות

ליל פסח נחוג בסימן של מספר ארבע: ארבע קושיות, ארבע גאולות, ארבעה בנים, ארבע כוסות. המספר ארבע החוזר ונשנה בלילה זה הוא כנגד הארבעה שצריכים להודות, ואלו הם: יורדי הים, הולכי מדבריות, היוצא מבית האסורים וחולה שנתרפא. וכולם היו ביוצאי מצרים: שירדו בים סוף, והלכו במדבר, וביציאת מצרים שוחררו מבית האסורים, ובמתן תורה נתרפאו כל החולים.

וכך נאמר במסכת ברכות דף נ"ד עמוד ב': אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים מנלן? דכתיב: "יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה'", ואומר: "ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות", ואומר: "יחוגו וינועו כשכור", ואומר: "ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם", ואומר: "יקם סערה לדממה", ואומר: "וישמחו כי ישתוקו", ואומר: "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם". הולכי מדברות מנלן? דכתיב: "תעו במדבר בישימון דרך, עיר מושב לא מצאו", "ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה", "יודו לה' חסדו". מי שחלה ונתרפא דכתיב: "אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו, כל אכל תתעב נפשם וגו', ויצעקו אל ה' בצר להם וגו', ישלח דברו וירפאם וגו', יודו לה' חסדו". מי שהיה חבוש בבית האסורין מנלן? דכתיב: "ישבי חשך וצלמות וגו', כי המרו אמרי אל וגו'", ואומר: "ויכנע בעמל לבם וגו'", ואומר: "ויזעקו אל ה' בצר להם", ואומר: "יוציאם מחשך וצלמות וגו'", ואומר: "יודו לה' חסדו". מאי מברך? אמר רב יהודה: ברוך גומל חסדים טובים.

ארבע כוסות/ ההסברים הפחות ידועים

כנגד ארבע כוסות של פורענות וארבע כוסות של ישועות

בירושלמי (פסחים פרק י' הלכה א') דרשו מהכתובים שעתיד הקב"ה להשקות לאומות העולם ארבע כוסות של פורענות, וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל ארבע כוסות של ישועות ונחמות.

והנה ארבע לשונות של גאולה לעתיד לבוא: "והוצאתים מן העמים, וקבצתים מן הארצות, והביאותים אל אדמתם, ורעיתים אל הרי ישראל וגו'".

וכנגד ארבע כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות לאומות העולם, וארבע כוסות של ישועות לישראל, שותים ארבע כוסות של יין בליל פסח.

כנגד ארבע גאולות בארבע דורות

ארבע גאולות היו להם לישראל בארבעה דורות, וכנגדן תיקנו ארבע כוסות, ואלו הן: א) הקב"ה בחר באברהם אבינו ובזרעו אחריו, וממנו ניטע כרם בית ישראל; ב) גאולת מצרים; ג) בשנות הגלות הצילנו ה' מאויבנו שביקשו להשמידנו; ד) הגאולה העתידה.

כנגד ארבע אמהות

ארבע כוסות של יין הן כנגד ארבע אמהות. וכן מצינו שהמשיל נעים זמירות ישראל את הנשים לגפן: "אשתך כגפן פוריה". ובזכות האבות והאמהות נגאלו ישראל ממצרים. וכן דרשו חז"ל: "משגיח מן החלונות' זו זכות אבות, 'מציץ מן החרכים' זו זכות אמהות".

כוס ראשונה של קידוש שעליה אומרים "אשר בחר בנו וגו' וקדשנו במצוותיו" היא כנגד שרה שגיירה את הנשים. כוס שנייה שעליה מספרים על אודות בית לבן היא כנגד רבקה שנתעלתה ממשפחת עובדי עבודה זרה ונכנסה לביתו של יצחק. כוס שלישית שעליה מברכים ברכת הזן היא כנגד רחל, שבנה יוסף זן את כל ארץ מצרים. כוס רביעית שעליה אומרים את ההלל היא כנגד לאה שאמרה "הפעם אודה את ה'".

כנגד ארבעה שעבודים וארבע הצלות

בארבעה דברים עינו מצרים את ישראל, וביציאתם ממצרים נגאלו מהם: א) עינו נפשם, שהיו שקועים בתוך מ"ט שערי טומאה; ב) השפילו ערכם וביזו כבודם, שנקראו עבדים; ג) חסרו ממונם, כמו שנאמר: "וישימו עליו שרי מיסים למען ענותו בסבלותם"; ד) עינו את גופם.

כנגד ארבעה השעבודים תיקנו ארבע כוסות.

כוס ראשונה כנגד פדיון נפשנו, שבו אנו מקדשים את היום ואומרים: "אשר בחר בנו מכל עם וגו' וקדשנו במצוותיו".

כוס שנייה אומרים עליה את ההגדה, ומספרים על יציאתנו מעבדות לחירות, משפלות ובזיון לכבוד ולגדולה.

כוס שלישית אומרים עליה ברכת המזון, כדי לתת שבח והודאה לה' שהשביענו כל טוב ומילא צרכינו תחת היותנו עניים חסרי מזון.

כוס רביעית אומרים עליה "שפוך חמתך אל הגויים", אשר שעבדו גופנו בעבודה קשה, והתאכזרו עלינו לכלותנו.

כנגד ארבע זכויות שבגינן נגאלו ישראל

בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו שמם ולשונם, לא דברו לשון הרע, ולא נמצא ביניהם אחד שהוא פרוץ בערוה.

כנגד ארבעת הדברים הנ"ל תיקנו ארבע כוסות.

על כוס ראשונה אומרים "מקדש ישראל והזמנים", ששמרו ישראל קדושתם שלא שינו שמם.

על כוס שנייה מספרים ביציאת מצרים, ומרבים בדיבור בלשון הקודש, רמז שלא שינו לשונם.

על כוס שלישית אומרים עליה בברכת המזון "ועל חוקיך שהודעתנו", רמז שישראל היו מגודרים מן הערוות, ושמרו על חוקי טהרת המשפחה. ובזכות זה נגאלו ממצרים, שכן אילו לא היו גדורים מן הערוות לא היה הקב"ה מוציאם ממצרים, לפי שבן הנכרית דינו כנכרית, ו"כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה".

ועוד רומזים בכוס של ברכת המזון, שנגאלו ישראל לפי שלא היו בהם דילטורים, שהמלשינות נובעת מן הקנאה שמקורה בחסרון אמונה בהשגחת ה' על בריואו, ואילו ישראל במצרים האמינו בה', ולכן לא היו בהם דילטורים. וברכת המזון ענינה אמונה בהשגחת ה' על בריואו שהוא הזן ומפרנס לכל.

כוס רביעית אף היא נרמז בה מענין הדילטורים. שכן, בכוס זו אומרים בהלל "למה יאמרו הגויים איה נא אלו-היהם", רמז שלא היו בישראל דילטורים, ורק הגוים מדלטרים על ישראל ואלוקיו, אך אנו יודעים באמת כי "ואלוקינו בשמים כל אשר חפץ עשה".

כנגד ארבעה בנים

כוס ראשונה שאומרים עליה קידוש היא כנגד הבן החכם, שכן חכם רומז לקדושה, כמו שאמרו חז"ל: "חכמת זה סדר קדשים".

כוס שנייה שאומרים עליה "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" היא כנגד הבן הרשע.

כוס שלישית שאומרים עליה ברכת המזון היא כנגד הבן התם. ורמז לדבר: "לא לחכמים לחם".

כוס רביעית שאומרים עליה "שפוך חמתך אל הגויים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו", כנגד הבן שאינו יודע לשאול.

רמז להסיבה מן התורה

חכמינו ז"ל דרשו במדרש: "ויסב אלוקים את העם וגו'", מכאן אמרו רבותינו, אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה, שנאמר: 'ויסב אלוקים'".

פירוש דברי המדרש: למה נקטה התורה בלשון "ויסב" ולא "וינחם", מכאן רמז שקודם שיצאו בני ישראל ממצרים היו אוכלים כדרך העבדים בעמידה ובהליכה, ואח"כ אכלו כבני חורין בהסיבה. ועוד יוסבר:

כשיצאו ישראל ממצרים, בעת הליכתם אל הארץ המובטחת מרעמסס דרך ארץ פלישתים, שינה לפתע עמוד הענן את כיוונו דרומה דרך המדבר ים סוף. למרות השינוי הפתאומי והלא מובן, החליט העם מתוך הכרה ברורה להאמין בה' וללכת אחרי הענן דרך המדבר בארץ לא זרועה.

יציאת ישראל ממצרים שחררה את ישראל משעבוד הגוף, אך היה צריך להוציאם גם משעבוד הנפש, וזאת נעשה בפרשת הדרכים שבין ארץ פלישתים צפונה לבין דרך המדבר ים סוף דרומה, אז, לאחר שזכו להאמין בה' ברצון ובאמת, זכו ישראל בחירות הנפש, ומכאן משמעות החירות בלשון "ויסב". ואת כל הנ"ל למדתי ב"הסדר הערוך /כל בו לסדר ליל פסח" שסידר וערך הרב משה יעקב וינגרטן שליט"א.

"הרי רצית..."

בעת החתונה הגדולה בזלאבין (נישואי הבת של האדמו"ר האמצעי (השני לאדמו"רי חב"ד) עם הנכד של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב) נפגשה זוגתו של האדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד, הרבנית סטערנע, עם זוגתו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב. תוך כדי שיחתן, סיפרה הרבנית מברדיצ'ב על דבר שאירע בעת שישבה ליד שולחן הסדר בליל פסח. שאלה הרבנית סטערנע בתמיה: האם בעלך מרשה לך להיות נוכחת ליד שולחן הסדר שלו? ענתה הרבנית מברדיצ'ב: כן! לשנה הבאה ביקשה הרבנית סטערנע מבעלה, כי ירשה לה להסב ליד שולחן הסדר, כפי שהרה"ק מברדיצ'ב מרשה לזוגתו הרבנית. הסכים הרבי לכך, והרבנית ישבה ליד השולחן. כשהגיע האדמו"ר הזקן לפיסקה "ובמורא גדול זה גילוי שכינה", הראה באצבעו הקדושה על הקערה עם המצות, תוך כדי שהוא מדגיש את תיבת "זה". ותיכף התעלפה הרבנית. כששבה אליה רוחה, אמר לה הרבי: הרי רצית להיות נוכחת..."

(עטרת מלכות)

המפתח שנעלם

סיפרה הרבנית שטערנא שרה, זוגתו של האדמו"ר הרש"ב (החמישי לאדמו"רי חב"ד):

את כלי הפסח החזקנו בארון זכוכית אחד, שניצב בחדר האוכל, ומפתח הארון היה מונח באחת המגירות בשולחן הכתיבה של בעלי. פעם חיפש בעלי איזה דבר במגירה זו ותוך כדי חיפוש נוכח לדעת שהמפתח איננו. הוא שאל אותי מיד אם ידוע לי מקום הימצאו של המפתח, והתחיל לחקור ולדרוש אודות המפתח. נעשתה שעורייה בבית, עד שסוף סוף מצאו את המפתח מונח בין הניירות. רואים כאן את גודל זהירותו: הוא ידע שאיש לא יעיז לנגוע בשולחן הכתיבה שלו, ובכל זאת חרד חרדה עמוקה כזאת, מכיוון שהיה מדובר בעניין הנוגע לפסח. (שמועות וסיפורים חלק א')

קריעת ים סוף/שביעי של פסח

הרה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור זי"ע שאל, דלכאורה יש להבין מה היה החידוש הגדול בקריעת ים סוף? אם רבי פנחס בן יאיר בקדושתו היה יכול לקרוע את נהר גינאי, מדוע לא יוכל משה רבנו, רעיא מהימנא, לעשות כמעשיו? וכן היקשה על נס דחנוכה. דמה הפלא שפך השמן

דלק במשך שמונה ימים, הלא כעין זה אירע אצל רבי חנינא בן דוסא, שכשראה שנתנו חומץ לתוך הנר אמר: "מי מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק", ולמה קבעו חג בשביל אותו נס שאירע בזמן שבית המקדש היה קיים? ומתרץ בדרך החסידות באופן נפלא: דהצדיק כדוגמת רבי פנחס בן יאיר אשר כל הנהגותיו ומעשיו הם מחוץ לדרך הטבע - מתנהגים אתו משמים גם כן בנסים ונפלאות מחוץ לדרך הטבע. אבל, נס קריעת ים סוף שהיה לכל בני ישראל, היו צריכים להעלות אפילו את הפחות שבפחותים לרמה רוחנית כזאת שיהיה ראוי לנס, כי אחרת היה נטבע. וזה היה הנס הגדול. וכן הוא בחנוכה, שאם לא היו כל ישראל ראויים לנס לא הייתה המנורה דולקת, יען ששמן דמנורה הוצרך להיות משל ציבור, ולעלות את כל ישראל למדרגה זו, זהו נס גדול. ויש מתרצים שרבי פנחס בן יאיר ורבי חנינא בן דוסא לא היו יכולים לעשות הנס רק אחרי שנעשה בעולם דבר דומה לזה ובכפם הראשונה נפתח השער שיוכלו לעשות כן לאחר מכן, ולכן קבעו רק אז זכר לנס. (הגדה של פסח / מפי ספרים וסופרים)

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מתיר והגרי"ד סולובייציק זצ"ל אוסר

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דן בספריו (אגרות משה או"ח חלק א' סימן קמ"ט ואו"ח חלק ב' סימן צ"א) בעניין חנוונים יהודים שמבקשים מאת הרב למכור את חמצם כנהוג, וחשודים הם לסחור בחמץ בתוך הפסח. ופסק דאין זה מהווה ביטול המכירה. ועל פי פסיקתו ישנם רבנים שנהגו למכור את החמץ גם של חנויות או חברות גדולות שממשיכות לעסוק במסחר החמץ שלהם להדיא (כשהחנויות פתוחות) אפילו בפסח. וכותב הרה"ג צבי שכטר שליט"א ב"פניני הרב", כי הגרי"ד סולובייציק זצ"ל היה אומר שזה חוכא ואיטלולא, שהרי מאחר שאנו יודעים שבדעתם להמשיך לעסוק במסחר החמץ שלהם כרגיל, הרי זו הוכחה שבאמת אין להם דעת להקנות את חמצם כלל, וחושבים בטעות ששטר ההרשאה זה עניין של צרמוניה (טקס) דתית. (והשוה מה שמבואר בשו"ע חו"מ סוף סימן צ"ט).

דף הכנה הלכתי לליל הסדר-פסח תש"ע

שעורים וזמנים לפסח

יום ראשון - ליל י"ד בניסן

- **בדיקת חמץ** - בברכה מצאת הכוכבים
  צאת הכוכבים - 19:16

יום שני - י"ד ניסן תש"ע - ערב חג הפסח

- **סוף זמן אכילת חמץ** - 10:11
- **סוף זמן ביעור חמץ** - 11:28
- **"חצות היום"** - לענין מלאכה ואכילת אפיקומן (חצות הלילה)
  איזור ירושלים - 12:43, איזור המרכז - 12:45
- **כניסת החג:**
  איזור ירושלים - 18:20, איזור המרכז - 18:37
- **צאת החג:**
  איזור ירושלים - 19:23, איזור המרכז - 19:34

הכנות לליל הסדר

מאכלים שיש להכין לפני ערב פסח:

- **מצות** - 4 כזיתות = כ-120 גרם לפחות לכל נפש.
  יש מחמירים ואוכלים 150 גרם (5 כזיתות).
- **יין** - כ-360 גרם לפחות, לכל נפש.
  לפוסקים כחזו"א כ-600 גרם.
  ויש המכינים כוס חמישית לאליהו, ואין שותים כוס זו.
- **ביצה** - ביצה אחת לכל נפש, ויש המכינים ביצה רק לבכורות מלבד הביצה המונחת בקערה.
- **מרור** - חסה - נקי מחשש תולעים.
  כמות: שני כזיתות = כ-60 גרם לכל נפש. לחולים ולזקנים כ-36 גרם.
- **כרפס** - נקי מחשש תולעים. עלה קטן לכל נפש.
- **חרוסת** - כמות שיש בה כדי לטבל בה פעמים.
- **מי מלח** - כדי לטבל פעם אחת. אפשר להכין מיץ לימון או חומץ עם מים במקום מי מלח.
- **זרוע** - בשר צלי מיועד לקערה בלבד, לא למאכל.
- **סעודה משמחת** - מלבד כל אלה, יש להכין מאכלים משובחים וכלים נאים לסעודה.

שאר הדברים שיש להכין לפני ליל הסדר

- **קערה** - לשולחן ליל הסדר.
- **כוסות** - המכילות לפחות 90 גרם.
  ויש הנוהגים להכין עוד כוס גדולה לכבוד אליהו הנביא.
- **נרות** - שני נרות ארוכים יספיקו עד סוף ההגדה.
- **מקום ישיבה** - כך שיכולים כולם להיסב בנוחות.
- **הגדות** - להכין הגדה לכל נפש, ועדיף הגדה אחידה לכל המשפחה.
- קליות ואגוזים לחלקם לילדים.

דברים שכדאי להכין לפני ערב פסח

- **מעשר** - ללבדוק אם כל המאכלים מעושרים כראוי.
- **חלה** - לבדוק אם הופרשה חלה מהמצות, ואם יש לו ספק, או שאין במצות שעור חלה, יפריש בלא ברכה.
- **טבילת כלים** - אם קנה כלים חדשים מנכרי או מתוצרת נכרי צריך להטבילם.

שנזכה לאכול מן הצמחים
ומן הנשמחים במהרה בימינו

שעורי אכילה ושתיה

- **כזית** מצה או מרור = 27 גרם במשקל.
- **כביצה** = 56 גרם במשקל.
- **"אכילת פרס"** = תוך ארבע דקות.
- **"רביעית"** = 87-90 גרם.

לחולים: כזית מצה = 20 גרם.
כזית מרור-חסה = 18 גרם.

מכון "צורבא מרבנן" - ישיבת כרם ביבנה ד.נ. אבטח 79855, טל. 08-8562007 שלוחה 212
אימייל: office@tzurba.org, אתר אינטרנט: www.tzurba.org

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il